

امروز بار دیگر مذاکرات هسته‌ای در ژنو آغاز می‌شود

راهبردهای تهران در برابر تندروی اروپا

دشتلونی: در صورت فعال شدن مکانیسم ماشه، خروج از NPT پاسخ قاطع ایران خواهد بود

شود. آخرین دور مذاکرات نیز روز جمعه سوم مردادماه در محل کنسولگری ایران در استانبول انجام شده بود.

تصویر عمیق‌تر این است که این مذاکرات در شرایطی برگزار می‌شود که سه کشور اروپایی عضو برجام ایران را تهدید کرده‌اند در صورت عدم تغییر رویکرد تهران، مکانیسم ماشه را تا پایان ماه میلادی فعال کنند. ایران در مقابل معتقد است با توجه به عدم پابندی طرف‌های اروپایی به تعهدات برجامی، اقدام آنان برای

فعال‌سازی این مکانیسم از اساس فاقد اعتبار است. همچنین مواضع سه کشور اروپایی در قبال تجاوز نظامی رژیم صهیونیستی و آمریکا و نیز درخواست برای «غنی‌سازی صفر»، به گفته مقامات ایرانی، عملاً آنان را از جایگاه مشارکت‌کننده در برجام خارج کرده و صلاحیت استفاده از چنین سازوکاری را از آنان سلب می‌کند. با وجود این، سه کشور اروپایی استدلال‌های حقوقی خود را مطرح کرده‌اند و به همین دلیل، یک تقابل حقوقی میان آنان و ایران، چین و روسیه – که مشروعیت اقدام اروپایی‌ها را رد می‌کنند- شکل گرفته است. در موضوع تمديد برجام نیز ایران تاکید دارد که وقتی این سه کشور حق توسل به مکانیسم ماشه را ندارند، طبیعتاً از حق تمديد آن نیز برخوردار نیستند. از طرفی کشورهای اروپایی آماده فعال‌کردن مکانیسم ماشه هستند که اگر این‌گونه نشود، مسئله مهم واکنش ایران خواهد بود که خروج از ان‌پی‌تی یکی از گزینه‌های پیشنهادی است. در همین رابطه رحیمي دشتلونی، عضو کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی، از واکنش ایران به احتمال اجرای اسنپ‌بک سخن گفته و بر خروج از ان‌پی‌تی تاکید کرده است.

واکنش ایران: از دیپلماسی تا گزینه‌های راهبردی

تهران اما در مقابل این تهدیدها تنها به مواضع دیپلماتیک محدود نشده است. یکی از مهم‌ترین واکنش‌های داخلی در برابر احتمال فعال‌سازی اسنپ‌بک، اظهارات صریح رحیمي دشتلونی، عضو کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی است که اعلام کرد «خروج از معاهده ان‌پی‌تی» یکی از گزینه‌های جدی ایران در پاسخ به این اقدام اروپاست. وی این اقدام را پاسخی قاطع و بازدارنده توصیف کرد که با هماهنگی مجلس و وزارت خارجه اجرا خواهد شد.

در صورت فعال‌شدن مکانیسم ماشه، خروج از NPT پاسخ قاطع ایران خواهد بود

عضو کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی در گفت‌وگو با «شرق» با بیان اینکه تهدید اروپا به فعال‌سازی مکانیسم ماشه اقدامی خصمانه علیه ملت ایران است، گفت: اگر چنین سناریویی عملی شود، مجلس و وزارت امور خارجه هماهنگ با یکدیگر گزینه خروج از معاهده ان‌پی‌تی را به عنوان پاسخی قاطع در دستور کار قرار خواهند داد. رمضان رحیمي دشتلونی، عضو کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی، درباره تهدید کشورهای اروپایی به فعال‌سازی مکانیسم ماشه علیه ایران اظهار کرد: «این اقدام، ادامه همان فشارهای سیاسی و اقتصادی است که استبکار جهانی در سال‌های اخیر علیه ایران دنبال کرده است. اروپا و آمریکا می‌خواهند با ابزارهای حقوقی و بین‌المللی، ایران را در موضع انفعال قرار دهند، اما جمهوری اسلامی ایران هرگز تسلیم چنین فشارهایی نخواهد شد».

او با اشاره به موضوع‌گیری مجلس در این زمینه گفت: «در مجلس شورای اسلامی بحث

زهر قاسمی: سه‌شنبه چهارم شهریورماه، بار دیگر مذاکرات برجام در ژنو آغاز می‌شود. این دور جدید، در شرایطی برگزار می‌شود که سایه تهدید اروپا بر فعال‌سازی مکانیسم ماشه (اسنپ‌بک) سنگینی می‌کند و آینده توافق هسته‌ای میان ایران و قدرت‌های جهانی در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. مذاکراتی که ظاهراً به منظور احیای برجام شکل گرفته اما در بطن خود میزبان تنش‌های حقوقی، سیاسی و استراتژیک عمیقی است که می‌تواند مسیر پرورنده هسته‌ای ایران و روابط تهران با غرب را دچار تحول اساسی کند.

اروپا و مکانیسم ماشه: ابزار فشار یا بحران‌سازی؟

سه کشور اروپایی عضو برجام، یعنی انگلستان، فرانسه و آلمان، با حمایت اتحادیه اروپا و پشتوانه آمریکا، بارها تهدید کرده‌اند که در صورت عدم تغییر رویکرد ایران، تا پایان آگوست ۲۰۲۵ اقدام به فعال‌سازی مکانیسم ماشه خواهند کرد؛ سازوکاری که در اساسنامه برجام به‌عنوان ابزاری برای بازگرداندن سریع تحریم‌های سازمان ملل طراحی شده است. با این حال، تهران این اقدام را فاقد اعتبار حقوقی می‌داند و آن را نمونه‌ای از فشارهای یک‌جانبه و غیرقانونی اروپایی‌ها قلمداد می‌کند.

از منظر تهران، اروپایی‌ها نه تنها به تعهدات خود عمل نکرده‌اند، بلکه با همراهی سیاست‌های خصمانه آمریکا و رژیم صهیونیستی، تلاش می‌کنند پرورنده هسته‌ای ایران را به یک اهرم فشار علیه تهران تبدیل کنند؛ تلاشی که عملاً فرصت‌های دیپلماتیک را از میان برده و مسیر تعاملی را به سمت تقابل و تنش سوق می‌دهد. از سوی دیگر، ایران به‌ویژه نسبت به طرح «غنی‌سازی صفر» که از سوی غرب مطرح شده، موضع سخت‌گیرانه‌ای دارد و آن را نقض حق قانونی خود در چارچوب معاهده ان‌پی‌تی می‌داند.

بحران مشروعیت اروپا در فعال‌سازی اسنپ‌بک

مهم‌ترین چالش حقوقی در این میان، مسئله مشروعیت کشورهای اروپایی برای به‌کارگیری مکانیسم ماشه است. ایران همراه با چین و روسیه که خود از امضاکنندگان برجام و اعضای دائمی شورای امنیت هستند، استدلال می‌کنند که با توجه به نقض تعهدات برجامی توسط اروپایی‌ها، آنان حق ندارند از این مکانیسم استفاده کنند. در این میان، ایران همچنین بر این باور است که با توجه به عدم صلاحیت اروپا در این حوزه، حق تمديد برجام هم عملاً از سوی این کشورها ساقط است.

این تقابل حقوقی موجب شده است فضای مذاکرات ژنو بیش از آنکه فرصتی برای توافق باشد، به عرصه چالش‌های سیاسی و حقوقی تبدیل شود. از منظر ایران، تلاش اروپایی‌ها برای فعال‌سازی اسنپ‌بک چیزی جز اهرم فشار برای بازگرداندن تحریم‌ها نیست و فاقد توجیه قانونی است؛ اقدامی که می‌تواند پیامدهای وخیمی برای ثبات منطقه‌ای و بین‌المللی داشته باشد.

به هرحال، ایران و سه کشور اروپایی عضو برجام (انگلیس، آلمان و فرانسه) به همراه اتحادیه اروپا دور جدید، گفت‌وگوهای خود را در سطح معاونان وزرای خارجه به امید رسیدن به توافقی در ژنو برگزار خواهند کرد. در این دور، همچون نشست‌های پیشین، ریاست هیئت ایرانی بر عهده «مجید تخت‌روانچی» و «کاظم غربابادی» خواهد بود. نمایندگان سه کشور اروپایی نیز در سطح مدیران سیاسی وزارت خارجه حضور خواهند داشت و از سوی اتحادیه اروپا معاون مسئول سیاست خارجی این اتحادیه شرکت می‌کند.

اروپایی‌ها تهدید کرده‌اند که تا اواخر ماه آگوست یعنی چند روز دیگر، به دنبال فعال‌سازی مکانیسم ماشه خواهند رفت؛ سازوکاری که به گفته مقامات ایرانی، در صورت فعال‌سازی، تأثیرات اقتصادی چندانی بر ایران ندارد اما از لحاظ سیاسی ممکن است تأثیراتی داشته باشد. ایران تاکید کرده که همواره به تعهدات خود پایبند بوده و این اروپایی‌ها هستند که از این سازوکار به‌عنوان اهرم فشار استفاده می‌کنند و قصد دارند موضوعات را به جای حل‌وفصل، به سمت تقابل پیش ببرند. پس از گفت‌وگوی تلفنی روز جمعه اول شهریورماه «سیدعباس عراقچی»، وزیر امور خارجه ایران، با همتایان اروپایی خود و هماهنگ‌کننده سیاست خارجی اتحادیه اروپا، طرفین توافق کردند این نشست روز سه‌شنبه در ژنو برگزار

ضد فعال‌سازی اسنپ‌بک اتخاذ کرده‌اند. پیام تهران در این مذاکرات این است که آماده است مسیر حل‌وفصل سیاسی و دیپلماتیک را دنبال کند، اما هرگونه فشار یک‌جانبه و نقض حقوق ایران، پاسخ متقابل قوی و استراتژیکی را به همراه خواهد داشت.

اروپا در تنگنای فشار و بحران مشروعیت

اروپایی‌ها با وجود تلاش برای حفظ نقش خود به عنوان مانجی در پرورنده هسته‌ای، این روزها بیش از هر زمان دیگری درگیر چالش مشروعیت و کارآمدی سیاست‌های خود هستند. سعید خطیب‌زاده، معاون وزیر امور خارجه ایران، در مصاحبه‌ای با روزنامه «فرانکفورت‌ر الگمانیه» تاکید کرده است که «اروپا جایگاه مانجیگری خود را از دست داده» و فشارهای یک‌جانبه و تهدید به فعال‌سازی مکانیسم ماشه تنها به تشدید تنش‌ها منجر خواهد شد. اروپا به دنبال آن است که با فشارهای حقوقی و سیاسی، ایران را وادار به پذیرش محدودیت‌های بیشتر در برنامه هسته‌ای کند، اما تهران به وضوح نشان داده است که نه تنها از حقوق قانونی خود در غنی‌سازی دفاع خواهد کرد، بلکه آماده است در صورت ادامه این فشارها، پاسخ‌های قاطع و متفاوتی را اتخاذ کند.

چشم‌انداز آینده: احتمال بازگشت به دیپلماسی یا تشدید تنش؟

در نهایت، آینده برجام در گرو توانایی و اراده طرف‌ها برای ترک مسیر تندروی، کاهش فشارها و بازگشت به مذاکرات مبتنی بر احترام متقابل است. اما با توجه به تهدیدهای موجود، از جمله فعال‌سازی اسنپ‌بک و واکنش‌های سخت‌گیرانه ایران، چشم‌انداز پیش‌رو پر از ابهام است.

اگر اروپایی‌ها و آمریکا به راه فشار یک‌جانبه ادامه دهند، احتمال افزایش تنش‌ها، تشدید بحران منطقه‌ای و حتی احتمال خروج ایران از معاهده ان‌پی‌تی و بازگشت به فعالیت‌های هسته‌ای بدون نظارت جدی بیشتر خواهد شد؛ سناریویی که امنیت و ثبات خاورمیانه را به خطر می‌اندازد.

اما در صورت اتخاذ رویکردی انعطاف‌پذیر و احترام به حقوق قانونی ایران، می‌توان به احیای برجام و آغاز دوره‌ای جدید از تعاملات دیپلماتیک امیدوار بود که منافع همه طرف‌ها را تأمین کند.

دور جدید مذاکرات برجام در ژنو بیش از هر چیز نمایانگر یک نبرد حقوقی و سیاسی میان تهران و اروپاست؛ نبردی که در آن اسنپ‌بک، به‌عنوان سمبلی از فشار و تقابل، چالش اصلی محسوب می‌شود. ایران که به دنبال حفظ حق خود در غنی‌سازی و پابندی به منافع ملی است، در عین حال آماده دیپلماسی است اما در برابر زورگویی و فشار، واکنش قاطع نشان خواهد داد.

اروپایی‌ها اما با تکیه بر اهرم‌های فشار، در معرض خطر از دست‌دادن موقعیت میانجیگری خود قرار دارند و ممکن است با سیاست‌های تدرروانه خود به نتیجه معکوس برسند؛ نتیجه‌ای که می‌تواند روند صلح‌آمیز هسته‌ای و امنیت منطقه‌ای را به مخاطره بیندازد.

در این شرایط، آینده برجام بیش از هر زمان دیگری به علانیت، احترام متقابل و توانایی طرف‌ها در عبور از تدرروی‌ها بستگی دارد؛ عبوری که سرنوشت ایران و منطقه را رقم خواهد زد.

انجمن علمی مطالعات صلح ایران و انجمن حقوق شناسی
با مشارکت ده‌ها انجمن علمی و نهاد علمی، مدنی و فرهنگی برگزار می‌کنند:

برای خانهٔ اندیشمندان علوم انسانی

ایران، خانهٔ اندیشمندان

انجمن علمی مطالعات صلح ایران و انجمن حقوق شناسی
با مشارکت ده‌ها انجمن علمی و نهاد علمی، مدنی و فرهنگی برگزار می‌کنند:

◀ **با سخنرانی استادان:**

عبدالمجید ارفع‌ی | **محمود دولت‌آبادی** | **میر جلال‌الدین کزازی** | **غلامرضا اعوانی** | **حسن عشایری**
اصغر دادبه | **مسعود جعفری جوزانی** | **ناصر مهدوی** | **محمود مهرمحمدی** | **مقصود فراستخواه**
هادی خانیکی | **احمد مسجد جامعی** | **محمد بهشتی** | **نعمت‌اله فاضلی** | **مهدی اقراریان**
مجتبی مقصودی | **محمد جلالی** | **تهمورث بشیریه**

◀ **و پخش پیام‌های استادان:**

حسین بشیریه | **مصطفی ملکیان** | **محمدحسین پاپلی یزدی** | **نسرین مصفا** | **داریوش فرهود**
شهیندخت خوارزمی | **فرشاد مومنی** | **محسن رنانی** | **سعید معیدفر** | **حمید پورشریفی** | **داریوش رحمانیان**
محمد رضا سحاب | **غلامرضا ظریفیان** | **محمدجواد کاشی** | **مجید تفرشی** | **ابوالفضل دلاوری**

◀ **دیر نشست:** **جواد رنجبر درخشیر**

زمان: چهارشنبه ۵ شهریورماه ۱۴۰۴

مکان: خیابان کارگر شمالی، ضلع غربی پارک لاله، موزه هنرهای معاصر

